

door HENRI BEUNDERS

Aan de Kamerverkiezingen van 26 april 1933 deed een recordaantal van 54 partijen mee. Aan de gemeenteraadsverkiezingen op 16 maart 2022 zal een veelvoud ervan meedoen, ook omdat bijna elk dorp wel een partij Dorpsbelang dan wel Ons Belang telt. In het grootste dorp, Amsterdam, telt de verkiezingslijst 26 partijen.

De Partij voor de Dialoog is niet toegelaten: te weinig steunverklaringen. Teken aan de wand? Misschien wel. Overall hoor of lees je een waarschuwend verwijzing naar een essay van Menno ter Braak uit 1937: *Het nationaal-socialisme als rancuneleer*. Die beweerde dat in de democratie, met haar uitgangspunt van de gelijkheid der mensen, iedereen wegens de ongelijkheid in de praktijk in beginsel rancuneus is.

De mensen die zo bezorgd zijn dat de democratie onder druk staat, hebben het nooit over zichzelf, altijd over anderen, zoals de populist; dat zijn de rancuneuzen. Mijn angst (voor het klimaat) is terecht, jouw angst (voor immigratie) is dom en racistisch. Dus als ik 'Fuck!' roep, moet dat voor de planeet. Als jij 'Fuck!' roept, ben je een wappie of een fascist.

Nu het zo populair is om 'een terbraakje' in de waarschuwingen te verwerken over de democratie en het 'onderling respect', kan het geen kwaad iets meer te vermelden over deze opgediepte held. Ter Braak (1902-1940) was een elitaire essayist, pleitbezorger van 'een relativistische, nihilistische en sterk personalistisch gekleurde notie van waarheid', niet vrij van antisemitisme, aldus de exegeet van de politieke interbellum-theologie, Frits Boterman. Ter Braak was tegen het algemeen kiesrecht, 'het grootste paskwil van de democratische ideologie'. Waarom dat systeem zo belachelijk was? Omdat Hitler democratisch aan de macht was gekomen. Kortom, hij wilde terug naar de 'democratisch-aristocratische elite' van de negentiende eeuw.

Wie de huidige crisis in het denken over de democratie wil begrijpen, kan beter terecht bij Ter Braaks tijdgenoot Jacques de Kadt en diens essay uit 1936: *De deftigheid in het gedrang*. Deze essayist, die zich ontwikkelde van revolutionair socialist tot sceptisch realist, hekelde al 'het nobel gepraat in de ruimte' van geleerden à la Johan Huizinga, de beroemdste culturele sombermans van die tijd. Zoals nu menigeen zich haast om 'een ran-

Menno ter Braak

Jacques de Kadt

Democratie sterft af als iedereen door elkaar roept

cuneleertje' in zijn tekst te verwerken, zo deed men er toen graag 'een huizingaatje' in: over 'de schaduwen van morgen', en de noodzaak van een andere 'geestelijke habitus'. Maar intussen zochten die hoogdravers hun toevlucht bij 'knoeiende zakenlieden, bekrompen vorstenhuizen en onbenullige politiciers'.

Het spotgedichtje waarmee De Kadt begint, had zo als geheim motto boven alle 'rancuneleertjes' kunnen staan. Het was van Willem van Diependaal, schrijver van bestsellers als *Polletje Piekhaar & Lord Zeepsop* en oud-frontsoldaat: *Dikke Dinges was verscheiden/ in z'n Heer en lit-jumeau./ De professor kwam en zeide:/ 'Tjonge-tjonge' – en liet het zoo*.

De Kadt bespeurde 'in de kringen der deftigen een steeds sterker wordend gevoel van onbehagen en onrust'. In Duitsland regeerden intussen immers de gangsters. In Nederland was de politiek verworden tot een rugbywedstrijd. Maar al deze Huizinga's vergaten 'dat Hitler en de zijnen alleen de macht konden veroveren omdat ze door de deftigen werden binnengelaten'.

In Nederland was dit ook zo, aldus De Kadt. De bezorgde elites zwegen immers bij het verbod op een radicaal toneelstuk zoals *De Beul*. Daarom concludeerde hij: 'De deftigheid-in-het-gedrang zal jeremiëren, maar ze zal capituleren.'

De echte vraag was: Hoe verkrijgt je 'de heerschappij der verstandigen, niet der deftigen'? Zijn antwoord: via onderwijs en culturele verheffing van 'de maagmens'.

Het verschil tussen toen en nu:

de 'deftigen' bestaan niet meer, althans, ze zéppen dat ze niet meer bestaan. Ze werden rond de milleniumwende opgevolgd door wat columnist David Brooks van *The New York Times* betitelde als *Bobos in Paradise*: de nieuwe meritocratie, de informatie-elite.

Microsoft citeerde in zijn reclame plotseling Gandhi en Jack Kerouac. De hippe coffeecorners, ook hier, heetten plotseling Kafka of Kandinsky. Binnen vermengden zich de bohemians met de bourgeois. De kunstenaar, de bankier, iedereen droeg nu sneakers en dronk cappuccino. Pro-establishment was nu anti-establishment, en allemaal noemden ze zich rebels en authentiek. Brooks in 2000: 'Deze nieuwe hybride cultuur is de lucht die we allemaal inademen. Waar wij hoogopgeleide elites ons ook vestigen, we maken het leven interessanter, diverser en opbouwender'.

Das war einmal. We zijn nu goed twintig jaar en een digitale revolutie verder. De *bohemian chic*, die voorheen-deftigen, voelde door internet 2.0 de hete adem in de nek van de 'boze burger' die zichzelf had leren twitteren. En door het succes van Endemol, Peter R. de Vries en de *Sound Mix Show* niet minder. In 2002 moesten de lijsttrekkers van RTL4 over een heuse catwalk opkomen, Henny Huisman de hand schudden en dan in zestig seconden roepen waarom zij de beste waren. Als intermezzo voor Henny's *Super Show*.

De elite stond doodsangsten uit. Maar gelukkig, ook bij gijzeling door het volk is er het Stockholm-syndroom: heb de gijzelnemer lief,

dan heb je meer kans te overleven.

Dus de aanpassing volgde. De commerciële BV-IK-cultuur ontstond, *clicks, man, clicks!* Wat Robert Musil schreef over zijn jaren dertig, gold opnieuw: 'Er zijn alleen nog genieën.' Het gevolg: 'Het is een Babylonisch gekkenhuis; uit duizend ramen roepen duizend verschillende stemmen, gedachten, muziekstukken gelijktijdig.'

En zo begonnen die oude bobo's, die toen met al hun mondhoeken lachend de catwalk opliepen, en zij die hen door die hoepel hadden laten springen nu te roepen om meer 'onderling respect' binnen en buiten de Kamer.

Het zijn evenwel de kinderen van die *bobos in paradise* die de echte pijn voelen. Zij merken dat die commerciële tiktokcultuur wel giga-wereldwijd is, *écht well!*, maar door de hoeveelheid genieën toch een krimpemde vechtmarkt is.

Zij merken dat ondanks hun kekke Van Mooffietsje en hun MacBook er niet zo veel verschil is tussen het proletariaat van de crisisjaren dertig en hun eigen 'precariaat'. Ze moeten even hard werken voor even weinig. En ze roepen daarom ook heel hard, en soms om dezelfde reden: "Mijn mening is mijn enige bezit." Zo is er intellectuele verwildering ontstaan, en kakofonie. We leven ook nu in een wereld zonder synthese.

Columniste Marcia Luyten schreef: 'Het is tijd voor een nieuwe pacificatie, een waarin de krant in het hart van de democratie staat.' Ik sluit niet uit dat ze bedoelt: 'Mijn krant, niet jouw krant!' Daarbij, in dat nazi-land bestonden rond 1930 bijna vierduizend kranten, alleen in Berlijn waren er al zo'n 120. Krant of internet 2.0, dat maakt dus niet uit: hoe meer verwarring, hoe meer slachtoffers, hoe meer rechten, hoe meer zelfbenoemde genieën, hoe meer media, hoe groter de kakofonie.

Ook in de politiek. De Tweede Kamer telt nu zes partijen meer dan in 1933. Hoeveel mensen nu graag gemeenteraadslid willen worden? Het moeten er vele duizenden zijn. Soms zijn de partij en de kandidaat één en dezelfde.

Kortom, er zijn te veel genieën.

Daarom zou mijn devies zijn: wat geldt voor de uitstoot van CO₂ op onze planeet, moet ook gelden voor de uitstoot van particuliere standpunten in onze democratie: *less is more*.

Het invoeren van een kiesdrempel zou een redelijke eerste stap zijn om te voorkomen dat er uiteindelijk even veel partijen als kiesgerechtigden zijn.